

ЧАЛАВЕК ПРЫДУМАЎ КНІГУ

Лунінец

2017

ББК 76.10

Ч 16

Чалавек прыдумаў кнігу: Вынікі акцыі-конкурсу. –
Лунінец, 2017

У дзяржаўнай установе культуры “Лунінецкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма” з нагоды 500-годдзя беларускага кнігадрукавання прайшла акцыя-конкурс “Чалавек прыдумаў кнігу”. Акцыя накіравана на выхаванне любові і цікавасці да беларускай культуры, літаратуры, мовы.

Творчыя работы на конкурс прымаліся па дзвюх намінацыях: літаратурны конкурс (сачыненні, вершы, апавяданні, казкі, эсэ і г.д.) і конкурс выяўленчага мастацтва (малюнак, пано, калаж, вырабы hand-made).

Тэматыка літаратурнага конкурсу: роля кнігі, друкаванага беларускага слова, любоў да беларускай мовы, культуры, літаратуры.

Тэматыка і формы работ на конкурс выяўленчага мастацтва: выявы і макеты кнігі, бібліятэкі, беларускіх першадрукароў і асветнікаў; фота з любімай кнігай і каментар да яго; кард-мейкеры (паштоўкі ручной працы) на тэму чытання, друкавання і г.д.

Падвядзенне вынікаў конкурсу, выстава лепшых работ і ўзнагароджванне пераможцаў адбыліся напярэдадні Дня беларускага пісьменства, 1 верасня 2017 года, у цэнтральнай раённай бібліятэцы на літаратурным форуме “І вечным застаецца слова”.

У дадзеным выданні прапануем вашай увазе працы пераможцаў: п’есу Мікалая Ільючыка “Біблія навучае і аб’ядноўвае”, верш Ксеніі Андрайчук “Храніце слово”, літаратурныя замалёўкі Вадзіма Жылко “Планеты пад сонцам Скарыны” і Сцяпана Нефідовіча “500-годдзе беларускай кнігі”.

У конкурсе выяўленчага мастацтва перамаглі Алена Зінюк (*выява працы – на вокладцы дадзенага выдання*), Юлія Брэзіна (*выява на старонцы 4*) і калектыў Мікашэвіцкай гарадской бібліятэкі на чале з загадчыкам Аксанай Маркевіч (*фота з “юбілейным тортам” на старонцы 22*).

Мікалай Ільючык

Школьная гісторыя “Біблія навучае і аб’ядноўвае”

П’еса ў трох дзеях

Дзеючыя асобы:

Вучні школьнага класа

Дырэктарка школы Эльвіра Алегаўна

Настаўнік Барыс Пятровіч

Міністр Анатоль Іванавіч

Першадрукар Францыск Скарына

Школьная тэхнічка цёця Даша

Дзея першая

Школьны клас. Дырэктарка напраўляе кнігі на стэндзе з выставай Бібліі, хвалюецца.

Настаўнік ходзіць па класе, мітусіцца, паглядае на гадзіннік, таксама хвалюецца.

Дырэктарка. Не дараблю я да пенсіі з гэтымі праверкамі! Хутка інфаркт хопіць. Трэба ж было ўляпацца з гэтым конкурсам. Першага месца захацелася. Цяпер вось, сам міністр на ўроку прысутнічаць будзе. Дажылася! Дзе такое было – міністр у вясковай школцы!

Настаўнік. Няўжо сам міністр?

Дырэктарка. Вы, як дзіцё малое, Барыс Пятровіч! Вам жа на педсавеце яшчэ месяц таму давялі, што міністр наведае школу. Што яму! Заадно і бацькоў праведае. Ён жа з суседніх Пяцігосцічаў родам. Доля мая кроўная, доля мая смажная, як мне перажыць гэтую гадзіначку!

Настаўнік. А я таксама, дурань стары, ну нічому жыццё не навучыла! Трэба мне было ўдзельнічаць у гэтым усім? Вучняў рыхтаваў да алімпіяды, нейкія конкурсы і семінары мне патрэбны былі... Маладосць узгадаў. Амбіцыі, бачыш! Усё на сваю сіваю галаву. Бяда, ды й годзе.

А яшчэ юбілей гэты! Але тут не папрэш! Загады аддзела адукацыі не абмяркоўваюцца.

Дырэктарка. Ну, годзе ўжо. Чаго цяпер лямантаваць! Так, я сваё зрабіла. За астатняе цалкам вы, Барыс Пятровіч, нясеце адказнасць. І глядзіце мне!

Настаўнік. Эльвіра Алегаўна, а хто ж яшчэ? Пэўна ж, я. Дасць Бог, не вытураць без пары са школы, дапрацуем да пенсіі, Эльвіра Алегаўна! А дзеці не падвядуць, я чамусьці ў іх упэўнены.

Дырэктарка. Ад чаго, Барыс Пятровіч, такая ўпэўненасць? Нешта я не бачу перад сабою ўпэўненага і дасведчанага настаўніка вышэйшай катэгорыі з агромністым стажам працы. Мітусіцеся тут усю раніцу, тупаеце туды сюды, рукі вунь трусяцца, ды, напэўна ж, і каленкі трымцяць, як на першым у жыцці ўроку.

Настаўнік. Гэта мінецца. Хваляванне яно заўсёды, толькі перад урокам, а калі ўжо пачнецца ўрок, то хоць міністр, хоць цар, хоць хто заўгодна няхай прысутнічае. Мяне гэта не збянтэжыць. Хоць бы сам першадрукар з магілы падняўся, не спужаюся, урок правяду належным чынам. А дзеці тэму ведаюць з маленства. У большасці бацькі веруючыя, хрысціяне. І навучылі іх, паверце мне, можа і больш, чым мы з вамі.

Дырэктарка глядзіць на гадзіннік, у роспачы махае рукой і выходзіць з класа.

Настаўнік перакладае нешта на сваім стане, хвалюецца.

Дзея другая

Звініць званок на ўрок. У клас забягаюць дзеці, вітаючыся з настаўнікам. Садзяцца на свае месцы.

У клас уваходзяць дырэктар школы і міністр. Дзеці падымаюцца. Міністр вітаецца з імі. Госці садзяцца на прыгатаваныя для іх месцы. Пачынаецца ўрок.

Настаўнік. Дзеці, сёння наш урок прысвечаны 500-годдзю выдання першай Бібліі на беларускай мове. У 1517 годзе ў жніўні месяцы ў Празе Францыск Скарына з Полацку пачаў друкаваць беларускі пераклад Бібліі. Вы павінны былі падрыхтаваць нейкія цікавыя звесткі пра гэтую значную падзею. Хто смелы? Не бачу рук!

Адзін з вучняў нясмела падымае руку.

Настаўнік. Добра, Віталь, ты першы, пачынай!

Першы вучань. Па-першае, Біблія – гэта першая гістарычная кніга, бо ў ёй апісаны падзеі ад пачатку стварэння сусвету. Біблія – першая надрукаваная кніга, гэта самая папулярная кніга, бо яна ёсць у кожным доме. А першыя словы, надрукаваныя па-беларуску таксама з Бібліі: “Усё Пісанне натхнёнае Богам і карыснае для навування, для выкрыцця, для выпраўлення, для настаўлення ў

праведнасці, каб быў дасканалы Божы чалавек, да ўсякае добрае справы падрыхтаваны”...

Настаўнік. Малайчына, Віталік. Хто яшчэ?

Падымае руку дзяўчынка.

Першая вучаніца. Біблія, што надрукаваў Скарына, з’яўляецца першай кнігай, надрукаванай на беларускай мове. Гэта восьмы друкаваны пераклад Бібліі ў свеце. Другі друкаваны пераклад на славянскую мову і першы друкаваны пераклад Бібліі кірыліцай.

Настаўнік. Добра, Аксана! Сядай. Дзеці, а хто можа распавесці пра самую Біблію. Што гэта за кніга такая?

Падымае руку другі хлопчык.

Настаўнік. Давай, Андрэй! Раскажы нам пра гэтую незвычайную кнігу.

Другі вучань. Само слова “Біблія”, па-грэцку азначае “Кнігі”. Гэта цэлая бібліятэка, што складаецца з 39 кніг Старога Запавету і 27 кніг Новага Запавету. Стары Заповіт быў напісаны на габрэйскай і арамейскай мовах, а Новы Заповіт – на грэцкай мове Усходняга Міжземнамор’я. Біблія пісалася на працягу больш чым 1600 год, яе стваралі больш за сорак аўтараў. Сярод іх былі і палітыкі, і простыя пастухі, і мытнік, і военачальнікі, і рыбакі, і лекар... Але сапраўдным аўтарам з’яўляецца Бог. Бо людзі былі натхнёныя Святым Духам і запісвалі тое, што Бог ім дасылаў у думкі. Уся Біблія вылучаецца цэльнасцю і адзінствам, бо Сам Бог яе аўтар. Біблія....

Вучань яшчэ імкнецца нешта сказаць, але настаўнік жэстам рукі прыпыняе яго.

Настаўнік. Добра, Андрэйка, выдатны адказ, але дай магчымасць папрацаваць і іншым. Дзеці, а хто нам раскажа коратка, канешне ж, пра змест Бібліі?

Падымае руку другая дзяўчынка.

Настаўнік. О, Даша нам раскажа пра змест Бібліі. Можа ты і прачытала яе?

Другая вучаніца. Чытала, але пакуль не ўсю, Барыс Пятровіч. Першая кніга Бібліі Быццё распавядае пра стварэнне свету і пра пачатак жыцця на зямлі. А апошняя Адкрыццё, альбо Апакаліпсіс – пра будучыню і пра тое, куды мы ідзем. Першая частка Бібліі, альбо Стары Запавет расказвае нам пра тое, як у жыццё людзей прыйшоў грэх, а з ім пакуты, хваробы і смерць. У Старым Запавеце шмат гістарычных, а таксама прарочых кніг. Праз іх Бог паказвае, што свету патрэбен Месія, які ў Сваёй любові і літасці да чалавека хоча пазбавіць яго ад граху і дае магчымасць выратавання кожнаму, хто прыходзіць да Яго. Бог прабачае чалавека і дорыць яму вечнае жыццё.

А Новы Запавет пачынаецца з чатырох Евангелляў, што апісваюць гісторыю жыцця Богага Сына Ісуса Хрыста. Ягоную смерць на крыжы і ўваскрэсенне. Потым у Новым Запавеце змешчаны Пасланні Апосталаў з настаўленнямі для вернікаў, і напрыканцы – кніга Адкрыццё. У ёй напісана пра канчатковую перамогу добра над злом і паўнаўтаснае аднаўленне адносінаў паміж Богам і людзьмі.

Настаўнік. І ты, Даша, малайчына, добра ведаеш матэрыял. А цяпер давайце пагаворым пра нашага першадрукара Францыска Скарыну. Хто гатовы?

Хлопчык за апошняй партай падымае руку.

Настаўнік. Іван, давай, раскажы! Паслухаем цябе.

Трэці вучань. Францыск Скарына нарадзіўся ў Полацку недзе каля 1490 года ў заможнай купецкай сям’і. Ягоны бацька Лука і старэйшы брат Іван займаліся гандлем скурамі. Пачатковую адукацыю Францыск атрымаў у Полацку, ці ў сталічнай Вільні.

У 1504 годзе Скарына быў прыняты ў Кракаўскі ўніверсітэт – гэта адна са старэйшых навучальных устаноў Еўропы. Тут ён атрымаў ступень бакалаўра ў такіх навукх як граматыка, рыторыка, дыялектыка, арыфметыка, геаметрыя, астраномія, музыка... У Кракаве Скарына пазнаёміўся з азамі тэхнікі друку.

Восенню 1512 года Скарына прыехаў у Італію ў знакамiты Падуанскі ўніверсітэт. Ён ужо меў доктарскую ступень і быў сакратаром дацкага караля. У гэтым універсітэце Францыск Скарына абараніў ступень доктара медыцыны. Прыкладна ў гэты ж час ён вырашае прысвяціць сябе кнігадрукаванню і, заручыўшыся падтрымкай заможных землякоў, едзе ў Прагу, каб заснаваць там друкарню і выдаць Біблію на роднай мове. 6 жніўня 1517 года ён пачынае друкаваць Псалтыр, а на працягу 1517-19 гадоў друкуе яшчэ 22 кнігі Бібліі...

Настаўнік. Дастаткова, Іван. Але ў нас яшчэ Дзіяна нічога не сказала. Давайце паслухаем яе.

Трэцяя вучаніца. Да кожнай з кніг Скарына пісаў уласныя прадмовы і пасляслоў’і, у якіх тлумачыў змест кнігі, выказваў свае думкі пра Божую любоў і Божыя законы, што павінны валадарыць у сэрцы кожнага чалавека. Францыск Скарына лічыў Біблію самай важнай кнігай у якой чалавек мае знайсці адказы на ўсе пытанні.

У 1520 годзе Скарына вырашыў перанесці кнігадрукаванне на радзіму. У Вільні ён уладкаваў першую ў Вялікім Княстве Літоўскім друкарню, дзе друкуе такія вядомыя кнігі як “Малая падарожная кніга” і “Апостал”.

Потым для першадрукара насталі цяжкія часы. Гандлярскія справы сямейнікаў пайшлі не лепшым чынам і грашовыя праблемы закруцілі самога Скарыну. З 1530 года ён служыць у Кёнігсбэргу ў герцага Альбрэхта Гагенцоллерна, а потым вяртаецца ў Вільню. Крэдыторы патрабуюць ягонага арышту за даўгі брата-нябожчыка. Але сам кароль Жыгімонт I вызваляе Скарыну.

Каля 1535 года Францыск Скарына зноў пакідае радзіму і селіцца ў Празе. У чэшскай сталіцы ён працуе ў каралеўскім батанічным садзе Фердынанда I Габсбурга. Хутчэй за ўсё там першадрукар правёў апошнія гады свайго жыцця. Памёр ён напрыканцы 1551, ці напачатку 1552 года. Месца пахавання дакладна не вядома.

Настаўнік. Малайчына, Дзіяна, сядай. Шмат нам сказала і звесткі такія цікавыя. Дзеці, але ж мы павінны адказаць з вамі яшчэ на адно пытанне. Для каго і для чаго Скарына ўзяўся за такую адказную справу?

Падымае руку адна з дзяўчынак.

Першая вучаніца. Папярэднікі Скарыны прызначалі рукапісныя кнігі для патрэб царквы. А Скарына першы ў славянскім свеце заявіў пра асветніцкую ролю друкаванай кнігі, якая была патрэбна для авалодання навукай і мудрасцю. Скарына імкнуўся зрабіць свае кнігі максімальна таннымі і даступнымі для простых людзей.

Цягне руку хлопчык.

Настаўнік. Што ты, Віталік, хочаш дапоўніць?

Першы вучань. Скарына не толькі надрукаваў Святую Кнігу. Ён быў яе перакладчыкам. Свой пераклад ён зрабіў выкарыстаўшы чэшскую Біблію 1506 года, а таксама Вульгату Ераніма. Гэта пераклад на лацінскую мову, што быў зроблены яшчэ ў IV стагоддзі. Больш таго, Скарына пісаў прадмову да кожнай кнігі, а на палях тлумачыў незразумелыя словы. З гэтай нагоды Скарына з'яўляецца не толькі першадрукаром, а яшчэ і асветнікам.

Упершыню ў кірылічнай традыцыі Скарына ўвёў тытульны ліст, прамежкі паміж словамі, водступы-абзацы, ён адмовіўся ад скарачэння слоў, а напачатку кожнага раздзела з'явіўся кароткі змест. Такім чынам, Францыск Скарына выдавец, перакладчык і інтэрпрэтатар у адной асобе.

Настаўнік. Добра, сядай. Вось дзеці, колькі карыснай інфармацыі мы даведаліся на сёняшнім уроку. Усе малайцы! Падрыхтаваліся як след.

Трэці вучань. Барыс Пятровіч, а мне сёння паставіце дзявятку? Барыс Пятровіч!

Настаўнік. Не хвалойся, Іван! Усе атрымаеце выдатныя адзнакі за ўрок. Дадам толькі ад сябе, што ў свеце захавалася толькі каля 400 асобнікаў кніг Скарыны. Яны захоўваюцца ў бібліятэках і музеях, як найкаштоўнейшыя рэліквіі. У нашай краіне захоўваецца каля 20 кніг, але на вялікі жаль, няма ніводнага поўнага асобніка. Францыску Скарыне ўсталяваны помнікі ў Полацку, у Лідзе, у Мінску, у Вільні, у Празе, у Калінінградзе і Падуді.

Дырэктарка. (дастае з сумачкі тэлефон і гаворыць шэптам)
Андрэй Валер’янавіч, ваш выхад. Заходзьце, калі ласка!

Настаўнік. Дзеці, на наступны ўрок падрыхтуйце...

Адчыняюцца дзверы і ў клас уваходзіць Францыск Скарына. Усе здзіўлена глядзяць на яго. Той адчыняе кнігу, што прынёс з сабой і пачынае чытаць у голас.

Францыск Скарына. “Біблія” - на грэцкай мове, а па-беларуку “Кнігі”, бо так святы Мацьвей пачынае Хрыстова дабравесце: “Бібліос генезос Ісусу Хрысту”, гэта значыць па-беларуску – “Кніга радаводу Ісуса Хрыста”. А можаце так называць усе кнігі Старога і Новага Запавету, таму што поўная Біблія ўсіх іх у сабе змяшчае. Сапраўды, напісаныя кнігі гэтыя ўнутры духоўна для тых, якія разумеюць вялікія таямніцы Божыя... Напісаныя таксама і з вышыняў, бо не толькі дактары навук і людзі вучоныя іх разумеюць, але і кожны чалавек просты ды паспаліты, чытаючы іх, ці слухаючы, можа разумець, што неабходна да збаўлення душы ягонай. Святое Пісанне ўсе навукі пераўзыходзіць, калі чытана бывае, у простых словах таямніцы змяшчае.

Таму Біблія для дзяцей і людзей простых – навука, для настаўнікаў і людзей мудрых – здзіўленне. Яна – як дзівосная рака: і такая мелкая, што ягня яе перайсці можа, і такая глыбокая, што слон пераплыць яе мусіць.

У гэтай кнізе ўсёй прыроднай мудрасці пачатак і канец. Праз яе Бог Усемагутны пазнаецца...

У гэтай кнізе ўсе законы і правы, якімі людзі на зямлі кіравацца маюць, запісаныя. У гэтай кнізе ўсе лекі для душы і цела разам сабраныя. Тут маем навучанне філасофіі добрых паводзінаў, як любіць Бога дзеля самога сабе і бліжняга дзеля Бога. Тут справа кожнага сабранага людскога і кожнага гораду: як вераю, злучэннем ласкі і згодаю паспалітае дабро памнажаецца. Тут навучанне сямі навукам дастатковае...

Настаўнік дастае насоўку і выцірае ўзмакрэлы лоб. Здзіўлена глядзіць на прысутных.

Настаўнік. Ой, людцы, што ж гэта робіцца такое! Што са мной?

Францыск Скарына. Пра ўсе кнігі Бібліі, паводле майго розуму малога апісанне кароткае я даў. А калі б у чым я памыліўся, няхай мяне выправіць той, хто больш разумее, прашу ў імя Бога дзеля дабра паспалітага.

Звініць званок, урок скончаны.

Дзеля трэцяя

У школьным калідоры стаяць Францыск Скарына, міністр і школьная прыбіральшчыца цёця Даша з вядром і швабрай.

Міністр. Дашка, а я не пазнаў цябе адразу. Сапраўдны цуд сёння адбыўся. Такая сустрэча, і дзе, у гэтай забытай Богам вёсачцы, у маленькай школе.

Цёця Даша. А я цябе, Толік, толькі па тэлевізары і бачыла ўсе гэтыя гады. Такім важным бач зрабіўся. Не дарма выдатнікам у

класе быў, не тое што я – восем класаў ледзьве адседзела, таму і хаджу са швабрай, а не з партфелем.

Міністр. Я даўно хацеў наведаць гэтую школу і гэтую вёску. Нават нашага артыста запрасіў, каб са мной паехаў. Малайчына, пагадзіўся. Не гледзячы, што ўжо званне заслужанага атрымаў і ў сталічным тэатры галоўныя ролі амаль усе ягоныя.

Гарэзліва ляскае Скарыну па плячы.

Міністр. Наш Андрэйка на зорную хваробу яшчэ не пакутуе. Ты б бачыла вочы дзяцей, ды выраз твару іх настаўніка – Барыса Пятровіча. Я ўжо грэшным чынам падумаў, што яму замест пенсіі месца ў псіхушцы патрэбна шукаць.

Былыя аднакласнікі дружна і весела рагочуць.

Цёця Даша. Ну, хлопцы, малайцы вы, добра што мы нарэшце сустрэліся!

Міністр. Дашка, не мы малайцы. Гэта ўсё Скарына, ён, бачыш не толькі кнігі выдаваў, што і зараз мудрасці навучаюць. Ён яшчэ і аб'ядноўвае людзей і дае такія неспадзяванкі для сустрэч.

Францыск Скарына (*узнімае палец да гары*). Усё Пісанне Богам натхнёнае і карысна дзеля навучання, дзеля выпраўлення і ўзгадавання ў праведнасці, каб дасканалым быў чалавек Божы і на ўсякае добрае дзела гатовым...

Цёця Даша. Талент ад Бога, наш Андрэйка, заўсёды здольным быў здзіўляць, такім і застаўся!

Міністр. Так, сапраўды так, а я што кажу!

Францыск Скарына (*зноў узняўшы палец, з пафасам*). Таму Святыя Пісанні прызначаныя для нашага навучання і выпраўлення, духоўнага і цялеснага, у розныя спосабы: адны праз Закон стары і

новы, другія праз святых прарокаў дадзены нам, іншыя – праз дзеянні святых патрыярхаў, іншыя праз прыпавесці мудрых настаўнікаў, некаторыя – праз песні і псалмы, якія цар Давід і іншыя Божыя песняры склалі, значыць праз Псалтыр.

Гэтыя ўсе вышэйзгаданыя Пісанні толькі адну рэч праз сябе адкрываюць: як людзям атрымаць жыццё вечнае. Прарокі прадказваюць дабро добрым, а злое – злым, дзеянні святых патрыярхаў вучаць нас жыць на свеце ў страху Божым і ў цяроплінасці. Прыпавесці мудрых настаўнікаў вучаць маладых і старых добрым звычаям...

Міністр. Андрэй, хопіць, а то ты так у ролю ўвайшоў, не спыніць! Тут дырэктарка на пасядзелкі запрасіла. Дашуля, ты з намі?

Цёця Даша. Не, хлопцы, наступным разам няхай. У мяне спраў па горла (*бразгае вядром*).

Францыск Скарына. Не перашкаджайце артысту. Я павінен скончыць маналог, ці дарма вучыў да апоўначы.

Зноў палец у гару і прадаўжае гаварыць.

А Псалтыр усе гэтыя рэчы ў сабе замыкае, усяму гэтаму вучыць і ўсё гэта прапаведуе. Бо псалмы, як скарб каштоўных камянёў, усякія немачы, духоўныя і цялесныя аздаравляюць, гнеў і лютасць сцішаюць, мір і супакой прыносяць, смутак і журботу адганяюць, пачуцці ў малітвах прыносяць, людзей зычлівымі робяць, ласку і міласць узмацняюць, бесаў праганяюць, анёлаў на дапамогу заклікаюць...

Міністр спрабуе тузаць Скарыну за рукаў, але той адмахваецца і працягвае гаварыць.

Францыск Скарына. Дык убачыўшы такую карысць ад такой невялікай кнігі, я, Францішак, Скарынін сын з Полацку, у лекарскіх навуках доктар, загадаў друкаваць Псалтыр беларускімі словамі і славянскімі літарамі найперш на чэсць і славу Бога ў Тройцы

адзінага, а пасля для карысці людз паспалітага, асабліва з тае прычыны, што мяне літасцівы Бог з гэтае мовы на свет пусціў.

(апускае руку)

А цяпер, паважанае спадарства – усё!

*****

Ксения Андрейчук

ХРАНИТЕ СЛОВО

Он шёл путём тернистым и нелёгким,
Чтоб слово Божье донести до нас,
Чтобы зажечь искринку силы Божьей
В любой тяжёлый для народа час.

Лампаду водворив на обозрение,
Светильник показав от темноты,
Скорины библия – на все века творение,
Закон любви, терпения, доброты.

И слово рассыпалось по крупицам,
И падала на землю благодать,
И плевела эпох, истории страницы
Уже не в силах слово побеждать.

Оно живёт в тебе, во мне и в каждом –
То слово Божье предок передал,
И в мире тёмном заочном и чуждом
Неси как истину: **Я СЛОВО НЕ ПРЕДАЛ!**

Стремись воздать за этот дар делами,
Живи, как в библии Христос велел.
Потомкам передай ты со словами:
Храните слово, то славян удел.

ПЛАНЕТЫ ПАД СОНЦАМ СКАРЫНЫ

Вядомы беларускі паэт, крытык і літаратуразнаўца, доктар філалагічных навук, прафесар Алег Антонавіч Лойка (1931-2008) у 1990 годзе выдаў раман-эсэ “Францыск Скарына, або Сонца маладзіковае”, які ў тым жа годзе быў уганараваны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі імя Якуба Коласа. Ёсць, дарэчы, у Алега Лойкі і аповесць “Скарына на Градчанах” - пра пражскі перыяд жыцця беларускага асветніка і першадрукара.

Раман-эсэ “Францыск Скарына, або Сонца маладзіковае” ў год ягонага выхаду ў друк я займеў у сваёй хатняй бібліятэцы і з цікавасцю прачытаў. З таго часу і пачалі асацыявацца ў мяне словы “Скарына” і “сонца”. Сапраўды, ці не ўзыйшоў Ф.Скарына на нашым нацыянальным культурным небасхіле як сонца, якое ззяе многім пакаленням беларусаў ужо не адно стагоддзе?!

Тады яшчэ не думаў, што праз некалькі гадоў сустрэнуся з Алегам Лойкам на семінары ў Берасці, але лёс падараваў магчымасць убачыць знакамітага паэта і даследчыка літаратуры, паразмаўляць з ім. Вядома ж, я сачыў за творчасцю Алега Лойкі і потым, нават нейкі час быў з Алегам Антонавічам у адным творчым саюзе, але неўзабаве ён пайшоў з жыцця.

А сёлета, 31 сакавіка 2017 года, у газеце Саюза беларускіх пісьменнікаў “Літаратурная Беларусь” №127 убачыў твор свайго старэйшага сябра, вядомага беларускага літаратара, аўтара каля 40 кніг паэзіі і прозы Васіля Аляксеевіча Жуковіча. Гэта, як вызначыў жанр аўтар, фрагментарная паэма “Подзвіг Скарыны”, і прысвяціў яе Васіль Жуковіч “светлай памяці Алега Лойкі”.

Вось і атрымоўваецца, што пад сонцам Скарыны рухаюцца па сваіх арбітах многія творчыя планеты і што дзейнасць знакамітага першадрукара натхняе сучасных паэтаў і пісьменнікаў на вершы, паэмы, раманы, эсэ, дадае аўтарам натхнення, а іх творам - вобразнасці. Як піша Васіль Жуковіч:

*Святло запаветаў
прайшло праз вякі.
Далёкі Скарына*

*нам блізкі такі!
Нібыта ікону,
відаць, на вякі,
малююць натхнёна
яго мастакі;
і пішуць паэты
пра подзвіг яго,
ягонай асветы
нязгасны агонь.*

Паэма “Подзвіг Скарыны” Васіля Жуковіча - адзін з найноўшых твораў айчыннай “скарыніяны”. На яе старонках аўтар прасочвае біяграфію Францыска, адзначае веліч ягонага асветніцкага подзвігу. Біяграфія Скарыны падаецца фрагментарна, праз ключавыя моманты жыцця першадрукара. Вось у першай частцы пад назвай “Захапленне” юнак Францішак знаёміцца з жыццём святой Еўфрасінні - славутай зямлячкі, нябеснай апякункі Беларусі.

*Ды хлапчына задумаўся, гледзячы ў даль,
У жаданні праўдзівага цуду:
«Эх, ніводнае кнігі не маем, на жаль,
Зразумелае простаму люду!
А без кніжак прасветлых як свет зразумець?»
Апаноўвае клопат Францішка:
Слаўны Полацк павінен, павінен займець
Друкаваныя ясныя кніжкі!»*

Далей мы чытаем:

*Хлопцу бачыцца лік Еўфрасінні святой,
Ад яе чуе, быццам ад маці сваёй:
- Навука - твая абранніца.
І такі апантаны прыходзіць настрой,
Да навукі адчутая цяга радуе,
І ўжо вабіць хлапца еўрапейскі прастор:
Вільня, Кракаў, і Прага, і Падуя...*

Не толькі цяга да навукі жыве ў душы юнака. У ёй нараджаецца і каханне да абранніцы - Маргарыты (адна з частак паэмы мае назву “Маналог закаханага Скарыны”). Але Францыск з сумам адчувае, што яму давядзецца абраць у жыцці нешта адно:

*Ды я - кнігар, яшчэ - вандроўнік вечны,
Нібыта сон здзяйсняю веічы, -
Займаюся святою справай...
Не ведаю, ці маю нават права
Стаць мужам, бацькам; і маўчу таму я,
Я не праішу, каб стала ты маёю,
А без цябе так часта я сумую,
Паранены тваёй красою!*

А вось Скарына пасля атрымання ва ўніверсітэце італьянскага горада Падуя звання доктара навук (раздзел “Ашаламляльны поспех”) распачынае друкарскую справу ў Празе.

*Год тысяча пяцьсот сямнаццаты...
Дзень шосты жніўня рушыў вобмацкам
Праз туманы... У гэты час
Пад слаўным горадам пад Полацкам
Ішло жніво якраз.
Ну а ў Скарыны ў Празе свята -
Жніва-сяўбы гарачая пара:
Сышло з друкарскага варштата
Найперш выданне «Псалтыра»,
Аздобленае, адмысловае,
Яго сагрэтае душой,
Бо створанае роднай моваю,
Даступна-яснаю, жывой.
Падобных будзе кніг няма
У сlynнага у кнігара...
Але здзяйсненне цуда-мары
Пайшло з выдання «Псалтыра».
Якая велічная з’ява —
Ягоны пражскі першадрук!
Святая мара стала явай,
Бо кніга пойдзе ў рукі з рук!
Яе займее Полацк родны,
Яна не праміне людзей
Дзеля учынкаў добрых, годных,
Дзеля цудоўных, чынных дзей...
Сардэчна дзякуе Скарына*

*Сябрам спагадлівым усім,
Друкарні Паўла Севярына
І Празе, й землякам сваім.
Удзячны Бібліі і Богу,
Свяшчэннай полацкай зямлі,
Крутыя ўзгадвае дарогі,
Якія к поспеху вялі.*

Між тым каханне да Маргарыты завяршаецца сумна, яна выходзіць за іншага:

*- Не асуджай, Францішку любы!
З табой жа мы жыццём разлучаны...*

Але жыццё працягваецца. Нягледзячы на шматлікія перашкоды, Скарына вядзе сваю нястомную асветніцкую і друкарскую дзейнасць:

*Скарына варты пахвалы
Усенароднай.
Да працавітае пчалы
Ён так падобны!
Свайму народу здабываў
Ён мёд духоўны,
Той мёд, які спрадвек даваў
Эфект ахоўны;
Непараўнальны мёд, які
Дае народу
Любоў да кнігі на вякі
І асалоду.
Той мёд гаючы
Да святла
Дае памкненне
І ад бяспамяцтва і зла
Дае збавенне.
Скарына варты пахвалы,
Ды не фармальнай.
Ён так падобны да пчалы
Самаахвярнай!*

Друкаваннем займаецца Скарына і ў Вільні, сталіцы Вялікага княства Літоўскага. Калі яго каханая аўдавела, Францыск жэніцца на ёй, у іх нараджаюцца сыны, але ў час эпідэміі Маргарыта памірае. Цяжкімі былі і іншыя выпрабаванні. Вось радкі з раздзела “У агні”:

*Варожы быў агонь, які
Знішчаў Скарынавы выданні.
Прынёс агонь, ліхі такі,
Пякельнае выпрабаванне.
Кнігар убачыў, як агонь
Выданні паглынае -
Здалося, што й душа яго
У тым агні канае...
Не толькі кнігі на кастрах -
І людзі мужныя згаралі,
А думкі-сокалы ў вяках
Над папялішчамі ўзляталі.
Каналі каты-крумкачы,
А словы несмяротнай сілы,
Ад сэрца к сэрцу ідучы,
Імгненна набывалі крылы.
І нараджаліся на свет
З любоўю кнігі, быццам дзеці,
Каб не зваліся плод і цвет
Духоўнасці на белым свеце.*

Давялося Францыску пабываць і ў турме, куды заключылі яго крэдыторы за даўгі памерлага брата (раздзел “Няволя і вызваленне”). Але заканчвае Васіль Жуковіч сваю паэму на ўзнёслай ноце - раздзелам “Трыумфальнае святло”:

*У справах цудоўных
вучонага сына -
святло старажытнай
адметнай краіны.
Ён - першадрукар,
ён тварэц вечных кніжак -
Францішак Скарына,
Скарына Францішак!*

*Жыве яго Слова -
ў ім дух адраджэння,
малітва-замова
супроць адчужэння.
Хвала табе,
родная маці-краіна,
што ты ўзгадала
прамудрага сына,
што ты акрыліла
Францішка Скарыну!*

* * *

*Бог кнігі, бязбожнікаў ён не карае,
не ганіць нікога і не дакарае,
а ўсё прапаведуе людзям любоў
да веры, да ведаў, сваіх каранёў.
Ён памятае берагі Палаты,
вяртаецца з пройдзенай годна вярсты,
ён нам, доктар духу, нясе ачышчэнне
і ад спусташэння жывое збавенне, -
Францішак Скарына, святы.*

У пяцісотгадавы юбілей дзейнасці Скарыны далучымся і мы да гэтых узнёслых словаў...

*****

Сцяпан Нефідовіч

500-ГОДДЗЕ БЕЛАРУСКАЙ КНІГІ

6 жніўня спаўняецца 500 гадоў з дня выхаду (1517 год) у Празе першай кнігі Бібліі, пераведзенай Францыскам Скарынай на старабеларускую мову. Гэтая кніга азнаменавала сабой пачатак беларускага кнігадрукавання.

Тая біблейская кніга мела назву “Песні цара Давіда, ежэ славуць Псалтыр” - частка Старога Запавету (“Пісання”).

Да Скарынавага перакладу “Псалтыр”-кніга ўжо існавала ў заходніх і паўднёвых славян. Ды і ў Кіеўскай Русі праваслаўная царква выкарыстоўвала яе для богаслужэння. Старажытныя ўсходнеславянскія пераклады “Псалтыра” адносяцца да XI стагоддзя, мовы, далёкай ад

той, што існавала ў перыяд жыцця Скарыны. Скарына ж пераклаў на больш блізкую нам мову. “Псалтыр” змяшчае 150 Давыдавых псалмоў - твораў іудзейскай і хрысціянскай лірыкі. На тытульным лісце - гравюра “Цар Давыд” і назва кнігі, на адвароце тытула - гравюра “Генеалагічнае дрэва Ісуса”.

Ва ўсіх Скарынавых кнігах маюцца прадмовы. У “Псалтыры” - таксама. У ёй Скарына знаёміць чытачоў з прызначэннем выдання. Адна з крыніц прадмовы - “Беседы Васіля Вялікага на першую частку першага псалма”. Скарына высока ацэньваў “Псалтыр”, які “дзецям малым пачатак усякае добрае навукі, дарослым памножанне ў навуцы, мужам моцнае ўцвярджэнне”. Навучальны характар “Псалтыра” падкрэсліў Скарына і ў прадмове да “Бібліі”: “Хошчэшы лі умеці граматыку або па-руску гавораць, грамату, ежэ добра чэсці (чытаць - С.Н.) і мовіці вучыць, знайдзешы ў зупольной Бівліі, Псалтыру, чті ее”. Тлумачачы ў прадмове прыёмы выдання, Скарына гаворыць пра выкарыстаную ім сістэму спасылак і пра глосы на палях, якія павінны растлумачыць чытачам незнаёмыя ім словы: “...положыл есмі на боцех некаторыі слова для людзей простых..., что которое слово знаменуесть”.

Акрамя богаслужэбных мэтаў, доўгія гады ў цэрквах і школах “Псалтыр” выкарыстоўвалі як кнігу для навучання грамаце. Цяпер тыя кнігі - помнікі не толькі зместу, але і тагачаснай лексікі, стылістыкі і арфаграфіі.

ЧАЛАВЕК ПРЫДУМАЎ КНІГУ

Вынікі акцыі-конкурсу

**Выданне падрыхтавана аддзелам бібліятэчнага маркетынгу
ДУК “Лунінецкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма”
Кампутарная вёрстка Т.Карпуковіч**

**Распаўсюджваецца на правах унутранага карыстання
Наклад 30 экз.**

